

Талипов Ж.

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДЫ ТАЗА ЖАЗУУГА ҮЙРӨТҮҮ

Талипов Ж.

ОБУЧЕНИЕ ЧИСТОПИСАНИЮ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Zh. Talipov

LEARNING CALLIGRAPHY PRIMARY CLASSES

УДК: 373

Бул макалада башталгыч класстарда таза жазууга үйрөтүүнүн жолдору жана принциптери жөнүндө кыска көрсөтүлгөн.

Негизги сөздөр: башталгыч класс, графика, окуучулар, сабак, мазмун, тарбия.

В статье рассматриваются способы и принципы обучения чистописанию начальных классов.

Ключевые слова: начальный класс, графика, ученики, урок, содержание, воспитание.

This article touches upon ways of Teaching witing in primary schools.

Key words: initial class, schedule, students, lesson, content, education.

Окуучуларды сулуу жана таза жазууга үйрөтүүнүн педагогикалык жана коомдук зор мааниси бар. Бул жумуш - мугалимдин чымырканып иштөөсүн жана графикалык көнүгүүлөрдү системалуу түрдө жүргүзүп туруусун талап кылат.

Жакшы жазган окуучу сабактарын аткарган убакта кызыгып, ынтаасын коюп жазат, ошондуктан ал катаны да аз жиберет. Булганыч жана начар жазган окуучу, тескерисинче, жазууга көңүл коштук менен мамиле жасайт да, катаны көбүрөөк жиберип койот. Мугалим жазуу жумуштарын сулуу жана таза жазууга үйрөтүү менен бирге, окуучуларды өздөрүнүн эмгегин баалай билүүгө, аткарып жаткан жумушуна жоопкерчилик менен мамиле кылууга, тазалыкты сактоого жана тартиптүү болууга тарбиялай алат.

Таза жазуунун ыгына үйрөтүү - графикалык машыгуу көнүгүүлөрүн туура жана системалуу өткөрүүгө таандык. Анткени балдарды I класстан баштап таза жазууга үйрөтүү менен бирге, аларды машыгуунун тийиштүү деңгээлинде да жетиштирүү талап кылынат. Мында, биринчи жагынан, жазууга машыгуу-кыймылга машыгуу катарында каралууга тийиш. Мына ушуга байланыштуу таза жазууга үйрөтүүнүн жүрүшүндө дал ошол кыймыл машыгуусунун калыптанышынын өзгөчөлүгүнө таянуу керек. Экинчи жагынан, кыймыл машыгуусуна үйрөтүүдө белгилүү бир кыймыл элестери аркылуу бир түшүнүк берүүчү маани бекемделет. Басмада басылган жана баланын өзү тарабынан жазылган тамганын өз ара катышы белгилүү бир тыбыш менен байланышып турат.

Окуунун ыгын өздөштүрүү жазуунун ыгын өздөштүрүү ылдамдыгына таасирин тийгизет. Бала

окуганды канчалык кеч өздөштүрсө, ага жазууга машыгуу да ошончолук кыйын болот, анткени балдар окуунун алгачкы мезгилинен баштап эле тамгаларды көчүрүп жазуу менен гана чектелбестен, муундарды жана сөздөрдү да көчүрүп жазууга көнүгүшөт. Эгерде окуучу сабак учурунда тыбыштык талдоо жүргүзүүгө жетише албаса, тамганы жазууга анын убактысы өтө аз калат. Демек, мындай учурда бала шашат да жазууну талаптагыдай көңүл коюп аткара албай калат. Ал эми окуганды жакшы өздөштүргөн бала, тескерисинче, сөздөрдү жазып жаткан учурда бүт көңүлүн тамгаларды туура жазууга бөлөт.

Жазуунун графикалык түзүлүшүн өздөштүрүү орфографияны өздөштүрүүгө да таасирин тийгизет.

Сабаттуу адам жазып жаткан убакта көпчүлүк көңүлүн анын мазмунуна жана ойдун стилистикалык жактан түшүнүктүү болуп түзүлүшүнө бурат. Ошондой эле орфографиялык жана пунктуациялык белгилери жөнүндө да ойлойт. Ал эми тамгалардын графикалык түзүлүшү, алардын бири менен биринин кошулушу көкүрөккө жат болуп автоматташып кеткендиктен, жазып жаткан адам булар жөнүндө таптакыр ойлонбойт, анткени көп жылдык тажрыйбанын натыйжасында адамда автоматизмдин даражасына жеткен машыгуу пайда болот. Ошондой эле жазып жаткан убакта өзүнүн денесин туура тутуу, колдук кыймылын өз ара эптештирүү жана калем сапты туура кармоонун ыгы чоңдор үчүн көнүмүш адатка айланып кетет.

Чоң кишилер жазууда анын графикалык жана техникалык жагына эч кандай түйшүктү жумшабайт, анткени жазуудагы автоматизм кол жазманын бир калыпта туруктуу болушуна алып келет.

Ал эми балдардын жазуу процесси таптакыр башкача. Алардын жазуу али автоматташпаган. Өзүнө тааныш эмес жаңы тамганы жазганды үйрөнүп жаткан баланын формасын туура келтирип жазууну, аны дептердин сызыгына туура жайгаштырууну билүү керек. Ошону менен бирге бала жазуунун техникасына жана гигиенасына да таандык болгон бир катар эрежелерди аткарууга тийиш: партага туура олтуруу, колду туура коюу, авторчканы туура кармоо, дептерди туура пайдалана билүү. Мына ушулардын бардыгы бала үчүн али көнүмүш адатка айлана элек учур болуп саналат.

Ошондуктан, жазуунун графикалык түзүлүшүн калыптандыруу тикеден тике кыймыл машыгуусуна байланыштуу. Анткени ылдам жазып жаткан учурда кол бир калыпта кезектешип туруучу термелгич

кыймыл жасоого аракеттенет. Бул болсо, тамгалардын бир-бирине окшошуп калышына жана айрым тамгалардын формасын бузулуп деформацияланып калышына алып келет.

Демек, жазууга үйрөтүүнүн алгачкы мезгилинде баланы ар бир кыймылы мугалим тарабынан толук контролдукка алынып турулса да, тамгаларды туура эмес жазып коюулар учурайт. Мындай абал жазуу процессинде бала колунун кыймылын башкара албагандыгынан келип чыгып олтурат.

Жазуу канчалык ылдам жазылып, машыгуу автоматташтырылган сайын кол бирдей кезектешип туруучу (ритмдүү) термелгич кыймыл жасоого ошончолук көбүрөөк умтулат, тамгалардын туура эмес жазылышы да көбүрөөк орун алат. Ооба, лдардын кошулган жеринде, сызыктан сырткары жазылуучу элементтерде илмекчелер көбүрөөк пайда боло баштайт. Тамганын майда деталдары жоголот. Көп тамгалар бири-бирине окшошуп кетет.

Тамгалардын азыраак деформацияланышын жазууга үйрөтүүнүн алгачкы баскычтарына тамгаларды белгилүү бир формалары бекем сакталганда жана тамгаларды формалары аң сезимдүүлүк менен өздөштүрүлгөндө гана жетишүүгө болот. Мугалим I класстан тартып окуучуларды ар бир тамганын

формасын аң сезимдүүлүк менен өздөштүрүүгө үйрөтсө (жардамчы тор сызыктарды пайдаланбастан), окуунун бүткүл башталгыч баскычында (I-II класстар) тамгаларды так жана алардын кошулуштарын туура жазууну кыйшаюусуз талап кылса гана жогорку класстардын окуучуларынын жазуусунда деформацияга, айрыкча тамгалардын бири-бирине окшошуп калууларына жол берилбес эле.

Демек жазуунун так болушун бекемдөө башталгыч класстарда үйрөтүлгөн жазуунун ыктарынын бекем болушуна көбүрөөк көз каранды. Класста тамгалардын формасын туура жазыгууга үйрөтүү ишин этибарга албоо, туура эмес жазуунун калыптанышына алып келет. Албетте ар кимдин жазуусундагы жекече өзгөчөлүгү (окутуу кандай гана метод менен жүргүзүлбөсүн) баары бир сакталат.

Адабияттар:

1. Б.Рысбекова, А. Папакова Методика обучение чистописнию.- Фрунзе-1972 г
2. Кенжебаева А. Р Жазууга үйрөтүүнүн жолдору . - Бишкек-1992 г.

Рецензент: к.филол.н. Карымшакова А.